

FINANSUTSKOTTETS BETÄNKANDE Nr 18/1979-80 med anledning av ltm Alarik Häggbloms m.fl.hemställningsmotion till landskapsstyrelsen om utredning av frågan om extra ordinarie anslag för arkeologiska utgrävningar vid fornborgen i Borgboda, Saltvik.

Landstinget har över ovannämnda hemställningsmotion inbegärt finansutskottets yttrande.

Utskottet har i ärendet hört finanschefen Åke Bamberg samt amanuensen Kurt Weber och får anföra följande.

Hemställningsmotionen gäller i huvudsak den principiella frågan om gränsdragningen mellan ordinarie och extraordinarie anslag. Något liknande projekt som nu föreslås i fråga om utgrävningar av fornborgen i Borgboda har tidigare inte förekommit såsom extra ordinarie anslag. Vanligen har extra ordinarie anslagen avsett byggnadsprojekt såsom skolor, sjukhus, byggnaderna i projekt -77, ~~olkraft~~ och, i tidigare skeden, i regel broar, färjor etc. Undantag från denna regel gällde iståndsättandet av 4 mbk Pommern, i vilket projekt även landskapet deltog med en kostnadsandel. Av de ovannämnda projekten framgår att den nu väckta frågan är ny och i huvudsak av principiell karaktär. Finansutskottet har i tidigare sammanhang behandlat frågan om gränsdragningen mellan ordinarie och extra ordinarie anslag och hänvisar i detta avseende till sitt betänkande nr 16/1973-74, ur vilket anföres följande:

"Gränsen mellan ordinarie utgifter och extraordinarie anslag har icke, varken i den tidigare "Ålandslagen" eller gällande självstyrelselag, kunnat helt entydigt angivas, även om stadgandena i den gällande självstyrelselagen avsett att närmare precisera denna gräns. Stadgandena har också i olika sammanhang givits varierande innebörd och tolkningen därav har därför lett till olika resultat. Praxis har genom tiderna icke varit fullt konsekvent i det att i ordinarie väg någon gång finansierats företag av sådan art, som i andra fall finansierats i extraordinarie väg.

De sakliga förutsättningarna för ordinarie respektive extraordinarie anslag är i vartdera fallet desamma, nämligen

- att i självstyrelselagen fastställda behörighetsgränser skall iakttagas,
- att utgifterna skall godkännas i den utsträckning motsvarande ändamål i övriga delar av riket tillgodoses med statsmedel, samt
- att landskapet skall komma i åtnjutande av enahanda förmåner som i riket, varvid landskapets enskilda läge och särförhållanden, rådande prislägen och

särskilda levnadsbetingelser skall beaktas.

Beträffande dessa punkter formuleras texten om extraordinarie anslag i 30 § självstyrelselagen sålunda:....'med mindre anslaget avser att tillgodose ändamål, hörande till självförvaltningens område, ej heller till högre belopp än vad som för motsvarande ändamål anslås i riket, därest icke på Åland rådande prislägen, särförhållanden och avskilda läge eller befolkningens särskilda levnadsbetingelser påkallar avvikelser härutinnan.'

Extra ordinarie anslag skulle sålunda avse större engångsutgifter, vilka med avseende å planläggning och kostnadsberäkning kräver en särskilt ingående behandling, och vilka enligt en särskild behandlingsordning beviljas på förhand.

Från år 1964 har praxis i huvudsak utvecklats sig i enlighet med de riktlinjer vilka framlades vid diskussionerna mellan republikens president och den av landstinget utsedda förhandlingsdelegationen.

Enligt redogörelsen från denna uppvaktning omfattades "att man vid den skattefinansiella utjämningen mellan riket och landskapet framdeles och därest landstinget i de enskilda fallen så önskade skulle betrakta såsom extraordinarie utgifter, vilkas finansiering icke sammanföll med den ordinarie budgetregleringen, endast sådana till självförvaltningens område hörande verkligt stora engångsutgifter vid vilkas bedömning särskilt stor vikt kunde fästas vid 'på Åland rådande prislägen, landskapets särförhållanden och avskilda läge eller befolkningens särskilda levnadsbetingelser'. Övriga sådana större engångsutgifter, som enligt hittills tillämpade praxis betraktas såsom extraordinarie utgifter, skulle härefter kunna observeras i landskapets ordinarie budget och sålunda ingå i den av Ålandsdelegationen förrättade årliga utjämningen."

Enligt utskottets uppfattning uppfyller förslaget om utgrävningarna i Borgboda de sakliga förutsättningarna för att hänföras till landskapets kompetensområde enligt gällande lagstiftning om fornminnesvården. Frågan är därför i vad mån utgrävningen är en större engångsutgift som beträffande planläggning och kostnadsberäkning kräver en särskilt ingående behandling.

Enligt uppgift kan kostnaderna för utgrävningen komma att stiga till 600 å 700.000 mark. Ur främst arkeologisk synpunkt borde arbetet utföras under fem eller sex säsonger. Projektet är av den storleksordningen att den fordrar betydande förarbeten och kompetent ledning. Projektet avviker dock icke i sådan grad från andra utgrävningar, att såväl planläggning som ledning kan handhas av landskapets fornminnesvårdande myndighet med hjälp av sakkunniga utom landskapet.

Av utskottet tillhandahållna utredningar framgår att Borgboda utan tvivel är en av Nordens största och monumentalaste fornborgar. Vissa iakttagelser tyder på att området varit bebott i obruten tidsföljd fram till våra dagar. Utredningarna har gett utskottet den uppfattningen, att en utgrävning ur åländsk synpunkt vore betydelsefull. Den kan troligen vara av stort intresse även ur nordisk synvinkel.

De arkeologiska utgrävningarna i landskapet har i hög grad fått inrikta sig på s.k. nödgrävningar i samband med byggnads- och vägprojekt. Dessa har i viss utsträckningen förhindrat inriktningen på planerade utgrävningar av en typ som förutsattes i Borgboda. I sak bedömer utskottet utgrävningarna av Borgboda, att de borde påbörjas vid första tillfälle även om andra utgrävningar under tiden för arbetet med Borgboda måste minskas.

Enligt utskottets uppfattning ger hittills framkomna uppgifter om utgrävningarnas storleksordning ^{och} kostnader i förhållande till den tidsrymd under vilket arbetet skall utföras, inte anledning att bedöma frågan som ett extra ordinarie anslag. Emellertid bör åtminstone den grundläggande planeringen för såväl Borgboda som övriga utgrävningar närmare preciseras innan ett ställningstagande kan göras beträffande upptagande av budgetanslag i någon form. För såväl Borgboda som övriga arkeologiska utgrävningar vore det angeläget att låta utarbeta planer på längre sikt. Enligt utskottets bedömning skulle en utgrävning av Borgboda skäligen kunna påbörjas under kommande tioårsperiod utan att därför åsidosätta kraven och önskemålen om förbättrade kunskaper om de tidigare levnadsförhållandena på Åland i det avseende som kan förväntas genom utgrävningarna i Borgboda.

Med hänvisning till det ovan sagda får utskottet föreslå

att Landstinget med förkastande av hemställningsmotionen måtte bringa motionen och finansutskottets betänkande till landskapsstyrelsens kännedom.

Mariehamn den 19 mars 1980.

På finansutskottets vägnar:

Rolf Carlson

ordförande

Henrik Gustafsson

sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden Rolf Carlson, viceordföranden Roger Jansson samt ledamöterna Elmer Jansson, Torvald Söderlund och Rodmar Söderlund.